

8. Bréf stjórnarráðsins til Jóns Pálssonar dagsett 6. júní. Þar er endurrit af svari stjórnarráðsins við bréfi bankastjórnar Landsbankans 26. apríl 1916.
-

Reykjavík, 6. júní 1918.

Stjórnarráðið hefur í dag ritað stjórn Landsbankans á þessa leið:

" Í brjefi, dags. 12. apríl þ.á., skýrði fjehirðir Landsbanka Íslands stjórnarráðinu frá því, að 7. s.m. hafi Björn bankastjóri Kristjánsson bannað honum aðgang að bókum bankans og skjölum öðrum en þeim, sem beinlínis varða starf hans. Þegar tjeður bankastjóri gaf skipun þessa, tjáist fjehirðir hafa horft á víxla, er bankinn hafi keypt daginn áður og þá því farið um hendur fjehirðis og þá lágu þar á borði í einu starfsherbergi bankans. Jafnframt því, að bankastjórinn hafi gefið fjehirði þessa skipun, hafi hann skipað tveimur nafngreindum starfsmönnum bankans að gæta þess að fjehirðir skoðaði ekki í bækur þær eða skjöl, er þessir starfsmenn hafa með höndum. En bækur þessar sýnast hafa verið víxlabók og bók, er bankastjórnin ritar í lánveitingar og lánssynjanir. Þá skýrir fjehirðir frá því í tjeðu brjefi sínu, að áður nefndur bankastjóri hafi síðar sama dag tekið af honum (fjehirði) eina af þeim bókum, er fjehirðisstarfinu sje beint viðkomandi, en þó skilað henni aptur eptir að bókarí hafi tjáð bankastjóranum, að bókin væri ein þeirra, er snerti beinlínis starf fjehirðis. Þá skýrir fjehirðir frá því, að hann hafi þá verið boðaður á fund bankastjórnarinnar 8.s.m., og hafi þá annar bankastjórinn byrjað á upplestri fundargjörðar bankastjórnarinnar, en fjehirðir taldi upphafsorð tjeðrar fundargjörðar þannig orðuð, að honum væri óskýlt að hlýða á hana og fór því af fundinum.

Loks spyrst fjehirðir fyrir um það, hvort bankastjórnin, og þá sjerstaklega Björn bankastjóri Kristjánsson, hafi í þessu efni hegðað sjer rjett gagnvart honum, hvort hann (B. Kr.) eða yfir höfuð bankastjórnin hafi vald til að banna fjehirði aðgang að þeim skjölum og bókum bankans, er honum sje opt ^{mar} ~~en~~ gra hluta vegna nauðsynlegt að hafa óhindraðan aðgang að. Og telji stjórnarráðið bankastjórnina yfir höfuð,

eða bankastjóra Björn Kristjánsson ekki hafa heimild til að leggja slíkar hömlur á aðgang fjehirðis að skjölum og bókum bankans, æskir hann þess, að stjórnarráðið hlutist til um, að hann verði eigi framvegis fyrir slíku.

Stjórnarráðið sendi bankastjórninni áðurnefnt erindi fjehirðis með brjefi, dags. 14. apríl þ.á. og spurðist fyrir um það, hvort bankastjórnin eða einstakir menn úr henni hefðu gefið fjehirði fyrirskipanir þær, er í erindi fjehirðis getur. Jafnframt var lagt fyrir bankastjórnina að senda stjórnarráðinu orðrjett eptirrit af fundargjörðinni 8. apríl þ.á., sem áður getur.

Með brjefi, dags. 26. apríl þ.á., sendi bankastjórnin stjórnarráðinu umrædda fundargjörð ásamt greinagjörð um það, hvað á milli fjehirðis og Björns bankastjóra Kristjánssonar hefði farið 7. apríl þ.á. og ber þeirri greinagjörð í öllum atriðum, sem máli skipta, saman við skýrslu fjehirðis. Jafnframt reynir bankastjórnin að færa ástæður fyrir áminnstri skipun sinni til fjehirðis. Loks krefst hún þess, að fjehirði verði vikið frá starfinu nú þegar.

Eins og mál þetta liggur fyrir, eru tvö atriði, sem úrskurðar stjórnarráðsins er beiðst um:

I. Heimild bankastjóra Björns Kristjánssonar, og síðan allra bankastjórnarinnar, til þess að banna fjehirði aðgang að tjeðum bókum bankans og skjölum, og

II. Krafa bankastjórnarinnar um að fjehirði verði vikið frá starfi sínu nú þegar.

Ad I. Bankastjórnin kveður hafa verið nauðsynlegt að fjehirði yrði hægt frá bókum og skjölum bankans þeim, er eigi snertu starf hans beinlínis, en ganga þó sumpart um hendur fjehirðis og eru sumpartí höndum annara starfsmanna bankans, af þessum ástæðum, eptir því sem sjeð verður af hinum óskýrum skýrslum og ummælum bankastjórnarinnar:

1. Að fjehirðir sje óhafandi í stöðunni og sýni sig beran að óvildarhug til bankastjórnar, ef ekki einnig til bankans sjálfs.

2. Að fjehirði hafi sýnt af sjer "grunsamlega hnýsni" í skjöl og bæk-

2.
ur bankans og hefur bankastjórnin gefið í skyn með óákveðnum orðum, að hann muni brjóta bagnarskyldu sína.

3. Að ekki tókist í bönkum erlendis, að gjaldkerar hafi aðgang að öðrum bókum en þeim, er viðkoma starfi þeirra.

Ad 1. Viðvíkjandi hæfileika fjehirðis til að rækja starfann nægir að vísa til þess, að hann hefur verið skipaður samkvæmt tillögu banka-
stjórnar á sínum tíma, og ekkert nýtt fram komið síðan kára bankastjórn-
ar yfir fjehirði hinn fyrri var til úrskurðar. Aðdróttun bankastjórnar
til fjehirðis um, að hann beri óvildarhug til bankastjórnarinnar eru
henni ósamilega og órökstuddar með öllu, enda þótt tilefni hafi gefist
bankastjórninni til að rökstyðja þá aðdróttun. Og ummæli bankastjórnar
þau, er gefa í skyn, að fjehirðir beri einnig óvild til stofnunar þeirr-
ar, sem hann vinnur í, eru gersamlega óviðurkvæmileg og ekkert þeim til
stuðnings fært.

Ad 2. Bankastjórnin hefur tvívegis, með brjefum 27. apríl og 5. maí
þ.á., verið ítarlega aðspurð, á hverju hún byggði ummæli sín um "grun-
samlega hnýsni" fjehirðis, meðal annars spurð um það, hvort kærur eða
kvartanir hafi borizt bankastjórn eða einstökum mönnum úr henni um
óþagmælsku fjehirðis. Þessum spurningum hefur bankastjórn annaðhvort
alls eigi svarað eða þá svo óljóst og óákveðið, að ekkert verður á
svörum hennar byggt. Hefði þó verið brýn skylda hennar að gefa allar
upplýsingar um það eptir því sem henni var unnt. Í stað þess hefur banka-
stjórnin komið fram með dylgur og aðdróttanir, sem hún leiðir svo hjá
sjer að rökstyðja eða upplýsa á nokkurn hátt. Þar sem bankastjórnin
talar um þessa "grunsamlegu hnýsni" fjehirðis, verður það að teljast
byggt á hugarburði hennar eða einstakra manna úr henni. En ef svo væri,
að fjehirðir væri sekur um einhverja "grunsamlega hnýsni" eða brot á
bagnarskyldu, þá hefði bankastjórnin átt að sjá það sjálf, að slíkt
bann, sem hjer um ræðir, hlyti að koma ^fam nauðalitlu haldi, þar sem
þrátt fyrir það fara um hendur fjehirðis t. d. allir víxlar inn í bank-
ann og úr honum, sparisjóðsbækur, skuldabryjef o. s. frv. Skipunin var
þess vegna frá því sjónarmiði eigi löguð til að gera það að verkum, sem
bankastjórnin telur sig hafa ætlað að ávinna með henni.

Ad 3. Bankastjórnin hefur vitnað í ákveðnar bækur til stuðnings full-
yrðingu sinni um að ekki tíðkist í erlendum bönkum, að gjaldkerar hafi
aðgang að bókum þeirra. Hjer við er fyrst að athuga, að í nefndum til-
vitnunum bankastjórnarinnar er ekkert, er um það atriði segi. Í öðru
lagi hefur stjórnarráðið fengið upplýsingar um það úr fleiri en einni
átt, að það tíðkist einmitt ekki og er ekki talið nauðsynlegt að meina
fjehirðum í öðrum bönkum aðgang að bókum og skjölum bankans. Í þriðja
lagi hefur slíkt aldrei tíðkast í Landsbankanum eða bankastofnunum
hjer á landi yfirleitt. Upplýsingar bankastjórnarinnar um þetta atriði
eru einkisvirði og tjeð staðhafing þennar ~~rög~~ röng.

Hins vegar verður það eigi sjeð, hvað í bókum og skjölum bankans
bankastjórnin þarf að dylja fyrir starfsmönnum bankans, sem allir eru
þagnarheiti bundnir, af því sem annars er eigi einvörðungu leyndarmál
bankastjórnar sjálfrar og alls eigi fer því til starfsmanna hans annara.

Skipun þessi er því, hvernig sem á er litið, fráleitt: Væri svo, að
fjehirði misbrúkaði skjöl bankans eða bækur, þá kæmi hún alls ekki að
haldi. Að öðrum kosti er hún óþörf og mjög svo einkennileg, áreitisleg
gagnvart fjehirði og óheppileg.

Fjehirðir heldur því fram, og bankastjórnin gengur að því vísu í
fundargjörðinni 8. apríl þ.á., að fjehirði sje einatt nauðsynlegt að
fá upplýsingar um hitt og annað úr bókum bankans. En þá segir banka-
stjórn (í 1. lið fundargj.), að fjehirði beri að snúa sjer til bókara
þar um. Fyrst er nú það, að eins og skipað er herbergjum þeim, er bank-
inn nú notar, þá er langt milli bókara og fjehirðis, og ganga verður um
alla afgreiðslustofuna frá fjehirði til að ná til bókara, og því sýnist
það vera allskostar óhagsýnt að skipa fjehirði þetta í stað þess að
hann megi snúa sjer til hvers þess starfsmanns bankans, sem hægst má
vera að gefa umbeðnar upplýsingar. Í annan stað er gjaldkera (í 3. lið
fundargj. 8. apríl) bannað að hafa nokkra viðdvöl í herbergi bókara, og
bannað (í 4. lið fundargj.) að ~~hætta~~ "rápa" (svo) á milli starfs-
manna bankans. En hætt er við því, að fjehirði yrði óhægt að sækja upp-
lýsingar til bókara hverju sinni án þess að bankastjórnin teldi hann
þar með brjóta áminnst boðröð í 3. og 4. lið fundargjörðarinnar.

3.
Í 6. lið fundargj. er fjehirði skilyrðislaust skipað "að hlýða hverjum einstökum manni úr bankastjórninni". Þessi skipun er blátt áfram lögum gagnstæð, því að stundum er fjehirði beint skylt að hlýða ekki einum einstökum manni úr bankastjórninni, sjá lög nr. 12., 9. júlí 1909, 4. gr., og bankastjórnin hafði því alls eigi vald til að gefa hana.

Skipanir bankastjórnar þar, er fundargjörðin 8. apríl hefur að geyma, bera allar þann blæ, auk þess sem þar eru sumar ýmist ólöglegar, óheppilegar og óframkvæmanlegar, að hverjum manni hlýtur að koma til hugar, að þar sjeu gerðar til þess að gera þeim manni, fjehirði, sem þar eru stílaðar til, óvært í stöðu sinni. En slíkar ráðstafanir geta eigi verið til hagsmuna bankanum og ganga langt út fyrir þau takmörk, sem valdi hverrar bankastjórnar eru sett og hljóta að vera sett, og eru því misbeiting valds þess, er bankastjórninni er í hendur fengið.

Samkvæmt framanskráðu verður að líta svo á að fjehirði beri alveg sami aðgangur að bókum og skjölum bankans eins og áður hefur tíðkast að hann hafi. Og þar ~~með~~ sem slíkt skipulagt, sem bankastjórnin vildi koma á samkvæmt fundargjörð sinni 8. apríl þ.á., er óheppilegt, óþarft og að sumu leyti beinlínis ólöglegt, þá væntir stjórnarráðið þess, að hún láti tjeðar skipanir sínar eigi til framkvæmdar koma. Enda mun fjehirðir eigi hafa fengið þar, nema þá einu frá Birni bankastjóra Kristjánssyni, að halda sjer frá bókum og skjölum bankans.

Ad II. Stjórnarráðinu virtist bankastjórnin fyrst meðal annars ef eigi aðallega byggja hina nýju brottrekstrarkröfu sína á því, að fjehirði sýndi af sjer "grunsamlega hnýsni" og misbrúkaði skjöl og bækur bankans í þá átt, sem áður er að vikið. En síðan hefur bankastjórnin í brjefi sínu 15. maí þ.á. lýst því yfir, að hún hafi eigi byggt nefnda kröfu á þessu og telji það beinlínis aukaatriði, heldur á því,

1. Að fjehirðir hafi neitað að hlýða fyrirskipun Björns bankastjóra Kristjánssonar 7. apríl þ.á., og

2. Að fjehirðir hafi gengið af fundi bankastjórnar 8. s.m. áður en fundargjörðin var lesin yfir honum til enda.

Ad 1. Eins og margtekið er fram, var bann það, er bankastjórnin Björn Kristjánsson gaf fjehirði 7. apríl f.á. svo vaxið, að fjehirði hafði

fulla ástæðu til að neita að hlýða því.

Ad 2. Upphaf nefndrar fundargjörðar, það er fjehirðir hlustaði á, er svo orðað, að nær lægi aðætla, að í hlut ætti húsbóndi, sem væri að vanda um við barn, er hann hefði undir hirtingarvaldi og húsaga, en bankastjórn, er væri að gefa eða ætlaði að gefa öðrum æsta undir hana gefnum starfsmanni bankans fyrirskipanir. En eins sjálfsagt og það er, að undirgefnir starfsmenn bankastjórnarinnar sýni henni kurteisí, svo sjálfsagt er það líka, að hún sýni þeim kurteisí, en meðhöndli þá eigi sem börn undir húsaga, eins og bankastjórnin hefur í þessu tilfelli gert við fjehirðirinn, það verður því alls eigi álitíð að fjehirðir sje afsetningar verður fyrir það þótt hann hlýddi eigi lengur á nefnda an upplestur bankastjórnarinnar. Hins vegar er það aðfinnsluvert, að bankastjórnin skuli hafa skráð svo lagaða fundargjörð og ætlast til þess að fjehirði bankans gerði sjer hana að góðu.

Frávikningarkrafa bankastjórnarinnar verður því eigi tekin til greina.

Bankastjórnin hefur farið þess á leit, að vitnaleiðsla fari fram um hegðun fjehirðis almennt. Vegna þessara atriða, sem hjer skipta máli, optnefndra skipana bankastjórnarinnar og ástæðum fyrir þeim, sem banka- stjórnin hefur ýmist engar greint eða jafnharðan horfið frá aptur, og óhlýðni fjehirðis gagnvart bankastjóra Birni Kristjánssyni og banka- stjórninni, þarf engra vitnaleiðsla við. Síðastliðinn vetur, 16. des. leiddi bankastjórnin sjálf "vitni" og lagði yfirleitt þau gögn fram á hendur fjehirði, er hún virðist hafa haft. Stjórnarráðið telur því enga ástæðu til slíkra vitnaleiðslu nú, enda hefur bankastjórnin enga bend- ingu gefið um það, hvað hún vilji fá upplýst með nýrri vitnaleiðslu fram yfir það, er hún sjálf taldi sig hafa fengið upplýsingar um við "vitnaleiðslur" sínar í vetur. Loks skal þess getið að bankastjórn- inni ætti ekki að vera það ókunnugt eða óljóst, að það er bankanum ekki heppilegt, að alltaf sje styr um hann, eða að almenningsumtalið og blöðin þurfi jafnaðarlega og áframhaldandi að gera ástand bankans að umræðuefni, eins og verið hefur nú um hríð".

Þetta birtist yður, herra fjehirðir, hjermeð til leiðbeiningar.

Ginnar Arnórsson

Ginnar Arnórsson

Til

herra Landsbankafjehirðis Jóns Pálssonar,

Reykjavík.